

Олійник А., Бутенко В. Організація освітнього процесу в різновіковій групі сучасного закладу дошкільної освіти. *Дошкільна освіта: від традицій до інновацій: збірник наукових статей студентів, магістрантів та молодих науковців*. Суми: ФОП Цьома С.П., 2022. С. 96–102.

Анастасія Олійник, Віта Бутенко

Сумський державний педагогічний університет

імені А.С.Макаренка

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В РІЗНОВІКОВІЙ ГРУПІ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті встановлено та висвітлено основні аспекти організації освітнього процесу в різновіковій групі: принципи комплектування груп; планування освітнього процесу; дотримання методичних аспектів організації життєдіяльності дітей різновікового об'єднання; створення предметно-розвивального простору.

Ключові слова: *різновікова група; освітній процес; заклад дошкільної освіти.*

Постановка проблеми. Сучасні умови соціально-політичного, економічного та демографічного розвитку України суттєво вплинули на ситуацію в системі дошкільної освіти. Як ми бачимо, різновікові групи сьогодні знову на часі. До того ж постійно зростає не тільки кількість різновікових груп, а й істотно змінюється віковий склад дітей у них: в одній групі можуть перебувати діти віком від трьох до семи років.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дає підстави стверджувати, питання організації освітньої діяльності дітей в різновікових угрупованнях обговорюються в педагогічних джерелах, зокрема: Т. Андрющенко, А. Арушанової, Н. Губанова, А. Давидчук, І. Зотова, О. Ємчик, Н. Кирста, Е. Кушнарєнко, А. Михайлова, Х. Піндус та ін. Зазначимо, що хоча розкриття

організаційно-педагогічних засад функціонування освітнього процесу в різновікових групах сучасних закладів дошкільної освіти завжди була в центрі уваги педагогічної думки, однак потребує узагальнення та уточнення основних аспектів означеного процесу.

Мета статті: встановити та висвітлити основні аспекти організації освітнього процесу в різновіковій групі сучасного закладу дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Специфіка розвитку, виховання та навчання дітей в умовах різновікової групи складна і багатогранна, особливо гостро ставиться проблема узгодження організації життєдіяльності дітей на заняттях та в повсякденному житті. Аналіз наукових та методичних джерел [1; 3; 4; 5 та ін.] дав змогу констатувати, що успіх організації освітнього процесу в різновіковій групі залежить від таких основних факторів: принципів комплектування груп; планування освітнього процесу; дотримання методичних аспектів організації життєдіяльності дітей різновікового об'єднання; створення предметно-розвивального простору.

Відтак, основною вимогою у процесі створення різновікової групи є дотримання принципів комплектування [3; 5 та ін.]. *Комплектування на основі вікових ознак.* При такому комплектуванні утворюються двокомплектні різновікові групи (*суміжне комплектування*), тобто виховуються діти близькі за віком, наприклад, 4-5 років або 5-6 років. У таких групах педагогові легше використовувати колективно-орієнтовані методи навчання, однак залишається актуальним кваліфіковане вивчення індивідуальних особливостей розвитку до початку відвідування дошкільного закладу, під час прийому та адаптації дітей. *Комплектування на засадах урахування індивідуальних особливостей дошкільників (контрастне комплектування)* передбачає формування різновікових груп, у яких об'єднуються діти від наймолодшого до найстаршого віку. Відповідно підвищується ефективність здійснення індивідуальної роботи з ними, міцнішають взаємини між дітьми, налагоджується атмосфера психологічного комфорту, відбувається активний взаємообмін дитячим досвідом. *Комплектування на основі урахування вікових та індивідуальних*

особливостей (суміжно-контрастне комплектування). Завдяки цьому у групах об'єднуються близькі за віком діти (молодша і середня, середня і старша групи), що дає змогу в основному зберегти режим їхнього життя. Передбачається дві змішані групи, тобто в кожній групі два роки виховуються діти суміжного віку і один рік – контрастного. Під час *комплектування груп на основі родинних стосунків* дітям гарантується відчуття захищеності, емоційної безпеки під час адаптації і подальшого відвідування закладу дошкільної освіти. Це сприятливо впливає на різнобічний розвиток дітей. Проблеми стосуються виховання в молодших дітей самостійності та можливостей старших займатися діяльністю і спілкуванням, цікавими саме для цього віку. Міра опіки старших дітей над молодшими має неодмінно братися до уваги вихователями і скеровуватися відповідно до реальних потреб та можливостей дітей.

Якщо говорити про методику організації життєдіяльності дітей різновікового об'єднання, то зазвичай вона передбачає використання різноманітних форм освітньої роботи, через які, під безпосереднім керівництвом педагога та за його участі, діти залучаються до різних видів діяльності: пізнавально-дослідницької, ігрової, рухової, предметно-практичної, комунікативної, мистецько-творчої тощо.

При цьому, організовуючи життєдіяльність дітей у різновіковій групі в закладі дошкільної освіти, слід враховувати вікові та індивідуальні особливості дітей, сучасні тенденції в оновленні змісту дошкільної освіти та інноваційні педагогічні технології, побажання батьків, специфіку та можливості закладу.

Науковці [3; 4; 5 та ін.] пропонують такі форми та прийоми організації освітньої роботи у різновіковій групі:

– *послідовна* (для кожної вікової підгрупи виокремлено й розроблено в часі організацію та проведення певного фрагмента життєдіяльності);
одночасна (дві підгрупи з педагогом і помічником вихователя або одна з підгруп самостійно розпочинають фрагмент діяльності та одночасно чи майже

одночасно закінчують); *паралельна* (кожна підгрупа дітей одночасно, проте окремо одна від одної, залучена до різних видів діяльності з різним змістом); *послідовно-одночасна* (починають діяльність старші діти, а через якийсь час залучаються й молодші); *одночасно-послідовна* (починають діяльність водночас молодші й старші, а через якийсь час молодші завершують або переривають діяльність, а старші – продовжують); *тематично об'єднана* (тематично однакова діяльність дошкільників, але з різними програмовими завданнями для вікових підгруп; що може час від часу переплітатися); *за Белль-Ланкастерською системою* (показ, пояснення чи зразок якоїсь дії подає молодшим старша дитина, яка діє найвправніше – дитина-монітор).

Планування роботи у різновіковій групі ґрунтується на тих самих принципах, що й в одновіковій. Однак педагог повинен намагатися якнайдоцільніше поєднати спільні ігри, спостереження, працю молодших і старших з видами діяльності, які переважають у дітей одного віку. Особливих зусиль слід докласти до організації загальних форм навчання дітей.

Перспективне планування організації життєдіяльності дітей різного віку будується відповідно до вимог Базового компоненту дошкільної освіти [2], що забезпечує інтегрований підхід до організації життя дитини в умовах сучасного закладу дошкільної освіти. Підбирається матеріал за блоками та завдання освітніх напрямів для кожної вікової групи.

Календарний план життєдіяльності дітей різновікової групи формується з урахуванням алгоритму життєдіяльності дітей різного віку. До кожного дня планується тема та завдання. *В ранкові години* створюються умови для формування культурно-гігієнічних навичок, самостійності, організованості, культури поведінки, працьовитості в різновіковому колективі. *Ранкова гімнастика* проводиться спочатку з молодшою підгрупою, потім зі старшою. Для *організації харчування* усе має бути готовим на той момент, коли діти починають мити руки. Молодших дітей запрошують до приймання їжі раніше від старших дітей. Діти молодшого та старшого віку за столом не затримуються: вони виходять після закінчення прийняття їжі.

Організована діяльність планується спільно та підгрупами (за необхідністю та доцільністю). *Прогулянку* розпочинає вихователь з дітьми молодшої підгрупи, а потім до них приєднується решта дітей старшого віку у супроводі помічника вихователя. Для *організації денного сну* створюються необхідні умови: спокійна музика, ароматерапія. Старша підгрупа лягає спати пізніше й підіймається раніше (дбаючи про те, щоб не розбудити менших дітей). У другу половину дня проводиться гімнастика пробудження, гігієнічні процедури, різні види масажу для дітей різного віку. Старші діти застеляють ліжка. Створюються умови для різноманітної діяльності дітей різного віку залежно від комплектації групи.

Найбільш раціональною формою розвитку та навчання у різновіковій групі є заняття за одним розділом програми з диференціацією навчальних завдань для кожної вікової підгрупи. Плануючи спільні заняття, вихователь повинен дотримуватися певних вимог [1; 4; 5 та ін.]:

1. Водночас з усіма підгрупами проводять лише такі заняття, на яких можна забезпечити додержання організаційних та педагогічних умов (заняття з образотворчого мистецтва, фізичної культури, музичного виховання, окремі заняття з розділів «Дитина і навколишній світ», «Рідна природа»).

2. Навчальний матеріал, підготовлений до заняття, має містити спільні елементи для дітей усіх підгруп, що дає змогу об'єднати їх для проведення ігор, відгадування загадок, виконання творчих завдань.

3. Поетапна робота з дітьми різних вікових підгруп неможлива без організації їхньої спільної діяльності на кожному занятті. Коли в одній підгрупі подається і закріплюється новий матеріал, вихованці інших підгруп працюють самостійно.

4. Спільні заняття з розвитку мовлення, формування елементарних математичних уявлень методика пропонує розпочинати з підгрупи дітей найстаршого віку. Після того, як діти старшого дошкільного віку приступлять до самостійного виконання завдань, вихователь розпочинає заняття з іншою підгрупою. Як правило, на спільному занятті недоцільно об'єднувати понад три

вікові підгрупи, адже діти четвертого і п'ятого років життя ще недостатньо володіють навичками планування діяльності, самоаналізу та самоконтролю.

Часто вихователям різновікової групи доводиться одночасно проводити заняття з різних розділів програми. Найдоцільніше поєднувати ті заняття, які несуть значне інтелектуальне навантаження (розвиток мовлення з малюванням, ліпленням, аплікацією, конструюванням, художньою працею тощо). Так, у змішаній групі дітей п'ятого й шостого років життя заняття з фізичної культури, музичного виховання проводять спільно, що скорочує загальну їх кількість; комбінування – образотворче мистецтво з художньою літературою, рідною природою, навколишнім світом. Заняття з формування елементарних математичних уявлень та навчання грамоти доцільно проводити окремо.

Підкреслимо, що організація навчання за віковими підгрупами буде ефективною за умови участі у ньому помічника вихователя і чіткого розподілу обов'язків між ним і педагогом. Такий взаємозв'язок дає змогу вихователю правильно дозувати навчальне навантаження для дітей різного віку, попереджує їхню стомлюваність, а також допомагає розв'язувати специфічні для дітей окремих вікових підгруп навчальні завдання. При проведенні занять, на яких одночасно присутні діти чотирьох, п'яти і шести років, педагогу необхідно максимально забезпечувати активність та працездатність дітей усіх вікових підгруп.

Важливою умовою організації роботи у різновіковій групі є створення предметно-розвивального простору. Предметно-розвивальний простір сучасного закладу дошкільної освіти повинен організовуватись з урахуванням психолого-педагогічних вимог, який забезпечує розвиток, емоційне благополуччя дітей, відповідає їхнім інтересам і потребам. Для спільної та індивідуальної діяльності дітей у групах різного віку повинні бути створені центри, що дозволяють організовувати різноманітні форми освітньої роботи: центр ігрової діяльності; центр пізнавально-дослідницької діяльності, куточки самостійної художньої діяльності.

Висновки і перспективи дослідження. На основі проведеного аналізу можна зробити висновок про те, що освітня діяльність з дітьми різновікового об'єднання вимагає уваги, гнучкості і глибоких знань про всі етапи розвитку дитини, тобто дуже важкої підготовки вихователя та врахування основних аспектів: принципів комплектування груп; планування освітнього процесу; дотримання методичних аспектів організації життєдіяльності дітей різновікового об'єднання; створення предметно-розвивального простору.

Перспективами подальших досліджень вважаємо висвітлення особливостей підготовки дітей старшої підгрупи різновікового об'єднання до навчання в школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрющенко Т.К. Формування здоров'язбережувальної компетентності в дітей у різновікових групах ДНЗ. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського. Педагогічні науки*. 2016. № 4. С. 13–17.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція. 2021. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
3. Ємчик О. Особливості організації освітньої діяльності з дітьми в умовах різновікової групи закладу дошкільної освіти. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2021. № 3. С. 9–14, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.3.2>
4. Зотова І.В. Формування мовленнєвого спілкування дошкільників в умовах різновікових груп. *Наука і освіта*. 2013. № 3. С. 67–71.
5. Кирста Н., Піндус Х. Організаційно-педагогічні засади функціонування навчально-виховного процесу в різновікових групах сучасних ДНЗ. *Освітній простір України*. 2017. Вип. 9. С. 163–169.